

Intro

Når vi ser Jesus på korset, er han liten. Men når vi ser Jesus i himmelen, er han stor!

Ordene falt ved middagsbordet etter at vi hadde lest en barneandakt.

Småguttens refleksjon skal være denne bokens hovedtema. Det er langfredagens, påskedagens og himmelfartsdagens Jesus det dreier seg om. Juledag kom han og ble vår bror – og fortsatt er han vår bror der han sitter ved Guds side. Det skal han være for alltid.

Evangeliene forteller mye om Jesu jordeliv, om hans forkynnelse og undergjerninger, om lignelser og stridssamtaler, om sjelesørgeriske samtaler og disippelopplæring. Men alt er skrevet under det store overlyset: «Se, vi går opp til Jerusalem.» I Jerusalem skulle Jesus lide, dø og oppstå. Påskeuka omtales så fylldig, med så mange detaljer og med så stor plass, at vi skjønner: Her er tyngdepunktet i evangelistenes framstilling.

Da evangelistene skrev de fire versjonene av Jesushistorien, gjorde de det i dirrende glede. For de visste at denne mannen fra Nasaret som til slutt led og døde, ble *opphøyet*. Nå er han kronet med herlighet og ære – av Gud selv. «Jesus Kristus er Herre.» Det er *hans* tid på jorden de forteller om. Han er gitt navnet over alle navn. Ingen over. Ingen ved siden. Han troner over alle makter.

Og de visste: Denne Jesus er vår bror. Det var *vår bror* som ble korsfestet. Han representerte oss. Det var *vår bror* som sto opp fra graven. Det var *vår bror* som velsignet oss idet han for opp til himmelen. Det er *vår bror* som sitter ved Faderens høyre hånd. Vi har en bror i himmelen som ber for oss! Han er den inkarnerte Guds sønn.

Lina Sandell skrev med jubel:
Å, det broderskap, se det forjetter*
mer enn alt hva her man nevne kan,
for ved Jesu side det meg setter,
gir meg rett til samme arv som han!
(*forjetter – gir løfte om)

Vi vil begynne i Det gamle testamente (GT) og se noen konturer av ham der. Josef-historien i Første Mosebok handler nettopp om en bror som ble dypt fornedret, men som deretter ble høyt opphøyet. Det er en modellhistorie som motsvarer historien om vår bror, Jesus.

Så vil vi se på «sangene om den lidende og opphøyde Herrens tjener» i Trøsteboken hos Jesaja (Jes 40–55). Deretter vender vi oss til Det nye testamente (NT). Her hører vi ganske fort tydelige ekko, ikke minst fra Jesaja 52,13 –53,12, den siste sangen om Herrens tjener. Når begivenhetene langfredag, påskedag og Kristi himmelfartsdag gjenfortelles og tolkes for oss, er denne «sangen» nesten hørbar!

De fleste stykkene tar utgangspunkt i NT og viser hvordan denne tema-kretsen behandles der. De ender alle med Jesu posisjon i himmelen i dag, der han sitter ved Guds side.

«Da han sto fram som menneske, fornedret han seg selv og ble lydige til døden, ja, døden på korset. Derfor har også Gud opphøyd ham til det høyeste og gitt ham navnet over alle navn» (Fil 2,7–9).

En bror ved Faraos side.

Josef-historien – et skyggebilde av Jesus-historien

Jeg lå i underkøya og leste. Gutten i overkøya var kanskje 7 år. Jeg hadde Bibelen mellom hendene og tenkte: La meg prøve. La meg prøve å lese utdrag av Josef-historien i Første Mosebok 37–50. Jeg gjorde et visst utvalg, og jeg fant ut: Det er faktisk mulig! Jeg leste nokså lange avsnitt og gjenfortalte summarisk det jeg ikke leste. Dette pågikk to-tre kvelder på rad. Gutten lå stirrende i lufta og så for seg dramaet som utspant seg mellom Josef og brødrene.

Josefs nedturer

La meg gi en kortversjon av denne historien: Dramaet startet med Josefs drømmer. I disse drømmene virket det som han selv skulle vinne den aller høyeste posisjonen i familien. Både brødrene og foreldrene skulle komme til å bøye seg for ham – som kornbånd bøyer seg for det ene sjefskornbåndet. Ja, han drømte at familien, som sol, måne og stjerner, ville anerkjenne ham, Josef, som den høyeste (1 Mos 37,1–11).

Det hele startet med Jakobs forskjellsbehandling av Josef. Han ga ham en kostbar kjortel. Brødrene la ham for hat – for drømmenes skyld og for kjortelens skyld.

Og så begynte nedturen.

Gutten i overkøya likte dette dårlig. Vi kjenner nok på det samme. Det ble så ille at brødrene ville drepe Josef. De kastet ham ned i en tom brønn. Fader Jakob fikk servert en løgnhistorie om at Josef var drept av et villdyr,

men saken var at brødrene solgte ham som slave til et reisefølge som skulle til Egypt. De reisende ga dem pengene og dro ham med sørover. Brutalt og kontant må det ha vært.

Så ble Josef *igjen* solgt – som slave for stormannen Potifar i Egypt (1 Mos 39).

Potifar virker egentlig ganske sympatisk. Og nå lysnet det noe. Gutten i overkøya syntes det var flott at Josef utmerket seg. Han vant en sterk stilling i flokken av slaver og ble «sjefsslave». Bibelteksten sier det rett ut: Herren lot ham lykkes i det han foretok seg (1 Mos 39,3).

Josef i fristelse

Men nå begynte en ny nedtur. Jeg husker ikke om jeg leste episoden med Potifars hustru ordrett fra Bibelen (1 Mos 39,8–11). Kanskje gjenfortalte jeg den og dempet de erotiske overtonene noe? (Dette var i 1980-årene.) For fru Potifar hadde makt og ønsket sex med den vakre og dyktige slaven. I dag ville vi snakket om et asymmetrisk forhold – og forsøk på overgrep.

Josef kjente nok fristelsen. Men dette var helt i strid med idealene hans. Både hjemme hos far og i livet med Gud hadde han tilegnet seg noen grunnholdninger. De fungerte som vern i fristelsens stund. Ja, Josef har, på grunn av denne episoden, med rette vært brukt som et dannelsesideal.

Potifars hustru var kanskje ung av år. Hun hadde økonomi til å sminke seg, til å skaffe parfyme og kostelige smykker. Stemmen bar sikkert preg av smiger. Men Josef fryktet Gud og visste at det Potifars hustru ønsket, var brudd på noe helt fundamentalt. Han ville ikke svikte verken Potifar, som hadde vist ham så stor tillit, eller Gud i himmelen, som hadde vært ham nær i krisene.

I et sangspill vi engang laget blant studentene på Fjellhaug, ble Josefs beslutning skildret slik:

Jeg kan ikke krenke
min jordiske herre,
du er jo hans ungdoms brud!
Jeg kan ikke krenke
min himmelske Herre,
jeg elsker hans ord og hans bud.

Jeg kan ikke svikte
min jordiske herre
og slå inn på utuktens vei.
Jeg kan ikke svikte
min himmelske Herre
og vandre i mørket – med deg.

Nå rømmer jeg huset
og haster av gårde
bort, bort i fra fristelsens favn.
Nå vender jeg ryggen
til lystens palasser
og påkaller Herren Guds navn.

Han rømte fra henne, men uten kappen, for den grep hun tak i og beholdt som «bevis» på at overgrepforsøket hadde gått motsatt vei.

Potifar fikk høre sin kones versjon. Han ble skuffet og rasende og kastet Josef i fengsel. Jeg synes jeg kan høre et «åh» fra gutten i overkøya – den gangen jeg gjenfortalte denne historien for mange år siden. Og jeg skjønte ham, for jeg merker frustrasjonen selv.

Men hva så?

Jo, det lysnet igjen. Josef opplevde det samme i fengslet som han gjorde hos Potifar den første tiden: Gud var selv med ham og lot ham lykkes – slik at han ble en «sjefs fange» (1 Mos 40)! Han tydet drømmene til to andre innsatte, en baker og en munnskjenk. De hadde begge hatt tjeneste ved hoffet hos farao, kongen i Egypt. Bakerens drøm fikk en dyster tydning, munnskjenkens derimot en håpefull.

Josefs drømmetydning slo til, for den var gitt ham av Gud.

Men ville munnskjenken huske på Josef da han ble gjeninnsatt i jobben? Nei, da han var tilbake i arbeidet sitt, glemte han medfangen Josef. Josef ble værende i fengslet.

Her er Josef-historien på det aller dypeste. Serien av nedturer var nå komplett: foraktet og mobbet, kastet i en brønn, solgt som slave, bedratt av en maktkvinne, fengslet og glemt. Mørket var tett. «Brødrenes bror» var nådd bunnen.

Josefs opphøyelse

Historien skulle få en uventet vending. For nå hadde Farao to drømmer, og han bare *måtte ha* tydningen på dem. Munnskjenken kom nå til å tenke på drømmetyderen i fengslet, og Josef ble hentet fram fra fangenskapet. Han stolte på at Herren også nå ville gi ham tydningen, og Farao fikk høre hva hans underlige drømmer betydde: At det skulle komme sju fete år i forkant av sju uhyggelige uår. Josefs råd var: Skaff deg en vis mann som kan tilrettelegge en skikkelig «frelsesaksjon». En som kan fungere som sjef for administrasjonen og gjennomføre den eneste mulige redningsplan for folket (1 Mos 41).

Jeg skjønner godt at spenningen for sjuåringen etterhvert ble ekstra stor i overkøya. For nå fikk han høre at hungersnøden også hadde rammet folk der Jakob og sønnene bodde.

Jakob var fortsatt i sorg over Josef. Han trodde Josef var død. Han ville ikke miste flere av sønnene sine, men krisen ble så stor at han ba dem dra til Egypt og skaffe mat – for der var det visst ordnet med en frelsesplan for nødlidende mennesker (1 Mos 42).

Uten at brødrene skjønnte det, avslørte Josef etter hvert at han visste hvem de var, og hva de hadde gjort mot broren. De ble rystet. Og da Josef begynte å behandle dem som spioner, så det virkelig svart ut. Han ville til og med ha Benjamin med ned til Egypt. Deres uskyldige lillebror!

Tvers igjennom den underlige behandlingen Josef ga dem, aner vi sterke følelser. Det endte med at Josef selv brøt sammen i gråt. Han gråt en virkelig hulkegråt, som en *katharsis*, en lydsterk, forløsende gråt. Han avslørte så hvem han var og snakket vennlig til dem. Det endte med at han reddet livet deres ved å få hele storfamilien ned til Egypt (1 Mos 45).

«Abrek!»

Farao hadde gitt Josef et nytt navn: *Sofnat-Panea* (1 Mos 41,45). Det kan faktisk bety «redningsmann for verden». Ikke merkelig at folk ropte *Abrek!* – Bøy kne! – da Josef kjørte rundt i landet (1 Mos 41,43).

Han som hadde vært en uskyldig slave og fange, fikk sin oppreisning. Oppreisningen nådde på en måte sitt klimaks da brødrene måtte innrømme sine synder. Den dypt fornedrede var nå høyt opphøyet.

Den gangen i underkøya – da jeg fortalte Josef-historien til sjuåringen – var jeg visst her kommet til det punktet at jeg ikke greide å holde meg. Jeg sa visst noe sånt som: «Dette er jo akkurat som i historien om Jesus! For Jesus er verdens frelser. Han har ordnet med redning for 'brødrene' sine. Og vi skal få bøye oss for ham.»

Avslutningen av Josef-historien er meget talende: «Da sa Josef til dem: '[...] Dere tenkte ondt mot meg, men Gud tenkte det til det gode, for å gjøre dette som vi ser i dag, og berge livet for mange mennesker. Vær ikke redde! Jeg vil sørge for dere og deres barn.' Og han trøstet dem og talte vennlig til dem» (1 Mos 50,20–21).

Et «skyggebilde»

«Josef-historien – et skyggebilde av Jesus-historien.» Er denne påstanden forsvarlig?

Teologer drøfter av og til temaet *allegorisering* av tekster i GT. Å allegorisere er å åndeliggjøre tekstene, en prøver få dem til å bety noe «åndelig» som ikke lar seg lese ut av selve fortellingene. Med rette skal vi her være forsiktige.

Men i fortellingen om Josef ser vi et mønster som Gud senere brukte på Jesus. Ja, Josef-historien kan brukes som en modell når Jesus-historien skrives. Her kan vi kanskje heller tale om *typologi*: At Josef – i *sin* fornedrelse og opphøyelse – framtrer som en type på Jesus – i *hans* fornedrelse og

opphøyelse. Forskjellen er selvsagt vesentlig: Jesus-historien har med evig frelse å gjøre – for *alle* hans brødre som kommer til ham i sin nød – uansett folkegruppe.

Følgende beskrivelse av Josefs nedtur og opptur har unektelig sterke likhetstrekk med de siste kapitlene i evangeliene:

JOSEFHISTORIEN

behandlet brutalt	«verdens frelser»
kastet i en brønn	brødrene bøyer seg
solgt som slave	herre i Egypt
beskyldt	rådgiver for Farao
fengslet	drømmetyder
glemt	

Sofnat-Panea, hebreeren Josef, ble en «verdens frelser» i Egypt. Han som en gang i Samaria fikk tittelen «verdens frelser» (Joh 4,42), gjennomgikk enda større fornedrelse og opplevde en enda større opphøyelse. Han ble ydmyket, solgt, brutalt behandlet og led døden under Guds egen dom. Og han ble på den tredje dagen opphøyet til den aller høyeste posisjonen – av Gud selv. Bibelen sier: «Da han hadde *nådd fullendelsen*, ble han opphav til evig frelse for alle dem som adlyder ham ...» (Hebr 5,9. Bibelen 2011).

Slik kan Josef-historien gjenfortelles og fungere som et skyggebilde av ham som ble fornedret på korset og opphøyet påskedagen og himmelfartsdagen. Han tok seg av vår sak, vi som er syndere – og hans «brødre». Sangspillet jeg nevnte, avsluttet med en sang der Josef-historien nettopp tolkes som et skyggebilde av Jesus-historien.

Dypt fornødt, høyt opphøyet

Hans egne tok ikke imot ham,
forkastet hans hilsen fra Far,
forarget seg over hans drømmer,
forbannet den kjortel han bar,
vanæret ham.

Og lyset, det skinner i mørket,
men mørket avviste ham.
De planla i hevn og i mordlyst
og ofret sin bror som et lam:
smertenes mann.

Å Far, hva de gjør, vet de ikke!
De river hans kjortel av,
han kastes brutalt ned i dypet,
som slave han føres bort:
'Nå er det gjort.'

Du elskede sønn av vår Fader,
vi svek deg i tanker og ord,
vi handlet imot deg i ondskap.
Vår synd er ufattelig stor,
angerens ord.

Din død ble til liv for oss brødre,
du seiret i prøvelsens stund,
du oppsto fra dødens fengsel
og rakte oss livets brød,
vi var i nød.

Vår bror og vår høyeste Herre
som frelste et hungrende folk,
vi bøyer oss ned for din trone,
vi tilber – og følger din vei,
vil tilhøre deg.